

การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

A WAY OF LIFE ACCORDING TO IDDHIPADA DHAMMA PRINCIPLE OF
URAKLAWOY FISHERMEN, RASADA SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT,
PHUKET PROVINCE

พระครูวิจิตรศีลาจาร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระมหาไพศาล วิสาโล (ครูภิรมย์)

เจ้าอาวาสวัดทุ่งสงวน ตำบลทุ่งสงวน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินชีวิตตามหลัก อิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต 2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต ที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน และ 3. เพื่อเสนอแนะทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 1,163 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเคร์ชชีและมอร์แกน จำนวน 285 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.63$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.59$) และด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.53$)

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ พบว่า ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต ที่มีเพศ อายุ อาชีพ

และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่ม ชาวพันธุ์ชาวเล อูรักลาโว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต มากที่สุด คือ ด้านฉันทะ ที่ว่า ชาวกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอูรักลาโว้ย มีความพอใจในการปฏิบัติตามกฎ กติกา ของชุมชนหรือสังคมที่ตกลงกันไว้ และมีความเต็มใจที่จะทำงานให้กับส่วนรวมและหมู่คณะ

คำสำคัญ : การดำเนินชีวิต, หลักอิทธิบาทธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอูรักลาโว้ย

ABSTRACT

The objectives of this research were as follow 1. To study level a way of life according to Iddhipada Dhamma principle of Uraklawoy fishermen, Rasada sub-district, Muang district, Phuket province 2. To compare the way of life according to Iddhipada Dhamma principle of Uraklawoy fishermen, Rasada sub-district, Muang district, Phuket province in terms of sexes, ages, occupations and monthly incomes as differently and 3. To presented the suggestions on the way to promote on the way of life according to Iddhipada Dhamma principle of Uraklawoy fishermen, Rasada sub-district, Muang district, Phuket province. The populations for this research were about 1,163 persons, sample size according to Krejcie and Morgan's table measurement the samples were about 285 persons.

The findings were as follows.

1. A way of life according to Iddhipada Dhamma principle of Uraklawoy fishermen, Rasada sub-district, Muang district, Phuket province by overview was at more level ($\bar{x}=3.58$) when considered in each aspect found that the aspect of Chanda was the highest mean ($\bar{x}=3.63$) and followed up the aspect of Jitta ($\bar{x}=3.59$) and the aspect of Vimansa was the lowest mean ($\bar{x}=3.53$)

2. A way of life according to Iddhipada Dhamma principle of Uraklawoy fishermen, Rasada sub-district, Muang district, Phuket province in the terms of sexes, ages, occupations and monthly incomes found that there were not different as statistically significance at 0.05

3. The suggestion on the way to promote a way of life according to Iddhipada Dhamma principle of Uraklawoy fishermen, Rasada sub-district, Muang district, Phuket province found that the aspect of Chanda was the highest frequency i.e. they should satisfy in their races of Uraklawoy, to satisfy in law, rule, order of community or society which have agreement each other and to be full mind in work performance with others or group.

Keywords: Way of life, Iddhipada Dhamma, Uraklawoy fishermen

บทนำ

การดำเนินชีวิตของชาวเลอุรักลาโว้ยที่อาศัยอยู่กันเป็นหมู่คณะบนพื้นฐานของความเชื่อ การนับถือสิ่งต่าง ๆ ในการเคารพบูชา ทั้งด้านของศาสนา ที่มีการนับถือภูตผีปีศาจ ผีสง เทวดาและวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีศาสนา แต่ในปัจจุบันชาวเลอุรักลาโว้ยส่วนใหญ่หันมานับถือพุทธศาสนา เนื่องจากมีโอกาสได้ติดต่อกับคนภายนอกและชาวพื้นเมืองมากขึ้น การนับถือพุทธศาสนาของชาวเลอุรักลาโว้ย ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในดำเนินชีวิต ชาวเลอุรักลาโว้ยได้ปรับตัวให้เหมือนชาวไทย ด้วยการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ หลายอย่าง เช่น การแต่งกาย การศึกษา การอาชีพ ดังนั้น ถ้าพิจารณาวัฒนธรรมในปัจจุบัน ความสนใจของชาวเลอุรักลาโว้ย จะทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกว่าตนมิได้ถูกละเลย ถูกทอดทิ้ง หรือเหยียดหยามจากชาวไทย ทั้งจะได้ศึกษาเรียนรู้ สามารถเข้าใจและปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ โดยไม่คิดว่าตนเองนั้นเป็นชนชาติอื่นอยู่ตลอดเวลา การศึกษาสังคมชาวเลอุรักลาโว้ยในด้านการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจ

ปัจจุบันสถานการณ์ของประเทศไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมุ่งพัฒนา ด้านการท่องเที่ยวของประเทศได้ส่งผลกระทบต่อแหล่งจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันที่มีธรรมชาติ ทะเลอันสวยงาม นายทุนระดับชาติ และนักธุรกิจเข้าไปกว้านซื้อที่ดินชายทะเลสำหรับทำธุรกิจ

ท่องเที่ยวหรือหวังผลกำไรจากการค้าที่ดิน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายฝั่งดังกล่าว โดยเฉพาะชาวเลอุรักลาไวย์ ที่อาศัยอยู่ในบางพื้นที่ได้ถูกนายหน้าเข้าไปเกลี้ยกล่อม เพื่อบีบ บังคับให้ขายที่ดินด้วยวิธีการต่าง ๆ ก่อนที่จะผลักดันให้ออกจากพื้นที่เหล่านั้นเป็นผลให้กลุ่ม ชาวเลอุรักลาไวย์ดังกล่าวแยกสลายต้องกระจัดกระจายไปอาศัยอยู่กับกลุ่มอื่น ยังมีผลกระทบ ต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการดำเนินชีวิต ด้านความเป็นอยู่ การศึกษา การอาชีพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนชาวเล อุรักลาไวย์ถูกชุมชนอื่นเข้ามาแทรกแซงในวิถีชีวิต ดังกล่าว สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเลเริ่มมีการติดต่อกับผู้คนภายนอกมากขึ้นที่เข้าไป เกี่ยวข้องและรับเอาระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่เข้ามามากขึ้น แม้ว่าในสภาพปัจจุบันจะยังคง รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเดิมอยู่บ้าง แต่การที่ต้องติดต่อพึ่งพาปัจจัยหลายอย่างจากสังคม ภายนอก ทำให้ชาวเลเริ่มซึมซับและยอมรับเศรษฐกิจแบบใหม่ ที่มีตลาดเป็นศูนย์กลาง แลกเปลี่ยนได้โดยง่ายตาย จนบางครั้งสิ่งของบางอย่างที่ไม่จำเป็นต่อสังคมหมู่บ้านก็กลายเป็น สิ่งที่ต้องหาต้องมีเหมือนบ้านอื่น ๆ โดยคิดว่าเป็นความมีหน้ามีตา และเท่าเทียมคนอื่น รายจ่าย ในแต่ละวันก็เพิ่มสูงขึ้น แม้จะต้องเร่งเพิ่มผลผลิต โดยการทำการหากินมากขึ้น แต่รายได้ก็ยังคง ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ที่ว่า การดำเนินชีวิตตาม หลักพุทธศาสนา และยอมรับสิ่งใหม่ของชาวเลอุรักลาไวย์ ที่นำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการ ดำเนินชีวิตและการแก้ไขปัญหา เพื่อประกอบอาชีพของตนได้

ปิ่น มุฑกันต์ (ปิ่น มุฑกันต์., 2535) กล่าวว่า หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่างคือ 1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่สิ่งนั้นคือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นความพอใจจะ ส่งผลไปสู่การทำงานด้วยความเพียร 2. วิริยะ ความพยายามทำสิ่งนั้น คือ ความเพียรพยายาม การทำงานด้วยความเพียรจะนำไปสู่การทำงานสำเร็จตามเป้าหมาย 3. จิตตะ ความเอาใจใส่ใฝ่ใน สิ่งนั้นคือ การเอาใจใส่ใฝ่ใฝ่ในงานสิ่งนั้นมีการตรวจตรา และระมัดระวังความปลอดภัยสิ่งนี้ จะ นำไปสู่ความมีประสิทธิภาพของงาน 4. วิมังสา ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้นคือ การหมั่นตรองใช้สติปัญญาพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นๆต้องพยายามหาข้อบกพร่องจากงานนั้น ปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้สติปัญญาแก้ปัญหาด้านต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมดังนั้นในการทำงานใด ๆ เพื่อให้ดำเนินไปอย่างได้ผลดี ได้รับผลตอบแทนหรือความ เจริญก้าวหน้าในชีวิต ผู้ทำงานจะต้องมี ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำอยู่ และปฏิบัติอย่าง เต็มที่ วิริยะ คือ ตั้งใจทำงานเพื่อให้งานสำเร็จตามเวลา มีจิตตะ คือ ทำงานด้วยความรอบคอบ

และเอาใจใส่ตอบสนองความต้องการของตนเอง และมีวิม้งสา คือ พิจารณาปรับปรุงการทำงาน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง การดำเนินชีวิตตามหลัก อธิปไตยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต ด้วยคาดหวังว่าผลการวิจัยเรื่องนี้จะช่วยให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวเลอุรักลาไว้ยต่อการดำรงชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของหลักอภิปาธรรม เพื่อทราบปัญหาการดำเนินชีวิตของชาวเลอุรักลาไว้ยและเพื่อนำไปแก้ไขและพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของชาวเลอุรักลาไว้ยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินชีวิตตามหลักอภิปาธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินชีวิตตามหลักอภิปาธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต ที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักอภิปาธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชาวเลอุรักลาไว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 1,163 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (มารยาท โยทองยศ และปราณี สวัสดิศรร์พ, 2556) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 285 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (cluster random sampling) เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability sampling) หากจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชาชนชาวเลอุรักลาไว้ยที่อาศัยอยู่ในตำบลตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยคำนึงถึงความน่าจะเป็นของแต่ละหน่วยประชากรที่จะได้รับการเลือก ซึ่งจะเป็นไปในแบบสุ่มไม่เฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลัก อิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม จำนวน 285 ชุด ไปแจกให้กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต โดยอธิบายให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจในการตอบแบบสอบถามก่อนและให้ลงมือตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง
2. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 285 ชุด นำมาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมดแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ค่า t-test, ค่า F-test หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ผลการวิจัย

การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต พบว่า

1. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า มีความพึงพอใจในชาติพันธุ์ของอุรักลาไว้อยู่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.77$) รองลงมา คือ พอใจในการปฏิบัติตามกฎ กติกา ของชุมชนหรือสังคมที่ตกลงกันได้ ($\bar{X}=3.63$) และ มีความเต็มใจที่จะทำงานให้กับส่วนรวมและหมู่คณะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.55$)

2. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย ด้าน วิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย พบว่า อดทนเข้มแข็งต่อการทำงานต่าง ๆ ของตนเองและของส่วนรวมมี ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.66$) รองลงมา คือ มีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จเมื่อได้รับมอบหมาย ($\bar{X}=3.60$) และมีความขยันในการประกอบอาชีพของตนเองโดยสุจริตมาก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.46$)

3. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย ด้าน จิต ตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย พบว่า เอาใจใส่ในการทำกิจกรรมหรืองานของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.78$) รองลงมา คือ คอยสอบถาม สุขทุกข์ของเพื่อนในชุมชนที่อยู่ร่วมกัน ($\bar{X}=3.67$) และ มีความตั้งใจในการทำงานที่ได้รับมอบหมายหรืองานที่ค้างค้างอยู่ให้สำเร็จตามกำหนด มีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด ($\bar{X}=3.46$)

4. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย ด้าน วิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย พบว่า มีการตรวจสอบข้อผิดพลาดจากการทำงานของตนเองและส่วนรวม และคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาของชุมชนในกรณีที่มีปัญหาขึ้นให้ดีขึ้นได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.58$) รองลงมา คือ ใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองในการแก้ปัญหา ($\bar{X}=3.56$) และ ท่านมีการวางแผนการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.43$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า

1. ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย เพศชาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.63$) รองลงมา คือ ด้านจิต ตะ ($\bar{X}=3.59$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.53$) เพศหญิง มีการดำเนินชีวิตตามหลัก อิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้ย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$) เมื่อ

พิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.64$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.59$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.53$)

2. ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลูรักลาไวย์ อายุต่ำกว่า 30 ปี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า เพศชาย ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.55$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.52$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.45$)

อายุ 30-40 ปี มีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลูรักลาไวย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.64$) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.70$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.64$) ส่วนด้านวิริยะและด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.61$)

อายุ 41- 50 ปี มีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลูรักลาไวย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.67$) รองลงมา คือ ด้านวิริยะและด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.63$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.56$)

อายุ 51 ปีขึ้นไป มีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลูรักลาไวย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.94$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.90$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.82$)

3. ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลูรักลาไวย์ อาชีพประมง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า เพศชาย ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.6$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.58$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.49$)

อาชีพรับจ้าง มีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลูรักลาไวย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.61$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.59$) ส่วนด้านวิริยะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.56$)

อาชีพค้าขาย มีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.70$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.62$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.58$)

อาชีพอื่น ๆ มีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.60$) รองลงมา คือ ด้านวิมังสา ($\bar{X}=3.58$) ส่วนด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.54$)

4. ระดับการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ได้รายต่ำกว่า 5,000 บาท โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.68$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ($\bar{X}=3.58$) และด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.49$)

รายได้ 5,001-10,000 บาท มีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.73$) รองลงมา คือ ด้านฉันทะ ($\bar{X}=3.63$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.49$)

รายได้สูงกว่า 10,001-15,000 บาทขึ้นไป มีการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.57$) รองลงมา คือ ด้านวิริยะ ($\bar{X}=3.50$) ส่วนด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.48$)

ผลการเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต ที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อเนื่อง พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบ การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลการเปรียบเทียบ การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการเปรียบเทียบ การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ผลการเปรียบเทียบ การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางส่งเสริมหลักอิทธิบาทธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือเมือง จังหวัดภูเก็ต

1. ชาวเลอุรักลาไวย์เสนอแนะแนวทางส่งเสริมการใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการดำเนินชีวิตมากที่สุด คือด้าน ฉันทะ เรื่อง มีความพึงพอใจในชาติพันธุ์ของอุรักลาไวย์ และชาวเลอุรักลาไวย์เสนอแนะแนวทางส่งเสริมการใช้หลักอิทธิบาทธรรมในการดำเนินชีวิตน้อยที่สุด คือด้าน วิมังสา เรื่อง มีการตรวจสอบข้อผิดพลาดจากการทำงานของตนเองและส่วนรวม

อภิปรายผล

การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือเมือง จังหวัดภูเก็ต” พบว่า

1. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไวย์ ตำบลรัชฎา อำเภอมือเมือง จังหวัดภูเก็ต โดยรวม อยู่ในระดับมาก เพราะชาวเลอุรักลาไวย์ได้นำหลักอิทธิบาทธรรมในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บวร แก้วราช (บวร แก้วราช , 2553) วิจัยเรื่อง “การใช้อิทธิบาท 4 ในการทำงานที่ท่าของบุคลากรมหาวิทยาลัย วิทยาลัยเขตล้านนา พ.ศ. 2548” ผลการศึกษาพบว่า

บุคคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท 4 ในมหาวิทยาลัยนี้เพราะมีความสนใจทำงาน และต้องทำงานให้สำเร็จตามกำหนดด้วยตนเองและมีปัจจัยอื่น ๆ ประกอบคือ ต้องการไปดูงาน วิชาการใหม่ ๆ และการประเมินตนเอง ด้านการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการปฏิบัติงานนั้น บุคลากรได้นำหลักธรรมนี้มาใช้มากที่สุด เช่น พอใจในการปฏิบัติงานและพอใจในภาระงาน (ฉันทะ) การไปทำงานทุกวันเพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย และการพยายามทำงาน เพิ่มขึ้นทุกวัน (วิริยะ) การพัฒนาตนเองให้เข้ากับงานโดยไม่คิดเปลี่ยนหน้าที่.การทำงานด้วยความตั้งใจมั่นและไปทำงานและกลับจากที่ทำงานตรงเวลา (จิตตะ) นอกจากนั้น ต้องทบทวนงานก่อนทำงานและไตร่ตรองที่ทำแล้วทุกครั้ง การคิดก่อนพูดกับเพื่อนร่วมงานและการตรวจสอบภาระงานก่อนกลับบ้าน (วิมังสา)

2. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาโว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะชาวเลอุรักลาโว้ยมีความพอใจในอาชีพของตน และมีความต้องการที่จะทำสิ่งนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) ได้กล่าวว่า ฉันทะ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดมุ่งหมาย พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่า ความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงาม ที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้อาภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้น ๆ เกิดมีเป็นจริงขึ้น

3. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาโว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต ด้านวิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะชาวเลอุรักลาโว้ยมีความขยัน ตั้งใจทำงาน โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น สามารถหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวได้ สอดคล้องกับแนวความคิดของ บุญทัน ดอกไธสง (บุญทัน ดอกไธสง, 2529) ได้ให้ความหมายของวิริยะว่า คือ การพากเพียรพยายามในการที่จะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จ แม้ว่า จะเหน็ดเหนื่อยสักเพียงไรก็ตามหรือมีความตั้งใจที่จะทำงานสม่ำเสมอ ควรใช้เวลาทำงานมากกว่าเวลาพักผ่อน มีความอดทนและงานจะสำเร็จได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร รวมทั้งพร้อมที่จะทำงานด้วยความอดทนเพื่อส่วนรวม ความขยันขันแข็งจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้าง

ชาติและความขยันขันแข็งนั้นจะต้องสร้างเป็นอุดมการณ์ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์และความขยันขันแข็งไปทั่วประเทศ เนื่องจากความขยันขันแข็งเป็นองค์ประกอบสำคัญทำให้ชาติมีอยู่มีกิน ความขยันหมั่นเพียรจึงเป็นหลักสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ซึ่งถ้าทุกคนมีความขยันกันอย่างแท้จริง ย่อมจะยังประโยชน์ให้สำเร็จแก่ชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง

4. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ตำบลรัชฎา อำเภอมือเมือง จังหวัดภูเก็ต ด้านจิตตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะชาวเลอุรักลาไว้อยู่มีจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำอยู่ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542) ได้ อรรถาธิบายว่า ความคิดจดจ่อหรือเอาใจใส่ฝึกฝน ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าเรือนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้น งานนั้น จะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ชลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ทำงานลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกเป็นจิตตสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดเป็นประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

5. การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ตำบลรัชฎา อำเภอมือเมือง จังหวัดภูเก็ต ด้านวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิด พระเทพวิสุทธิญาณ (ไพบูลย์ สุมังคโล) (พระเทพวิสุทธิญาณ, 2538) ได้ อรรถาธิบายว่า วิมังสา แปลว่า ความตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบทั้งเหตุทั้งผลในความดีต่าง ๆ ที่ตนกระทำมาแล้ว คือ ย้อนกลับไปดูว่าตนได้ทำเหตุ ปลูกฉันทะใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการนั้น ๆ ไว้มากน้อยเพียงไร แล้วได้ผลเท่าไร เมื่อบุคคลพิจารณาสอบสวนการทำงานของตนด้วยตน ก็ย่อมเข้าใจตนเอง สามารถปรับตนเองให้ทำงานได้ถูกต้อง “ปิ่น มุทุกันต์” ได้ให้ความเห็นว่า ยอดสุดวิธีทำงานให้สำเร็จรวมอยู่ในอิทธิบาท

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาทธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอุรักลาโว้ย ตำบลรัชฎา อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. รัฐควรสนับสนุน ส่งเสริมการประกอบอาชีพและการศึกษาให้กลุ่มชาวเลอุรักลาโว้ยได้มีการศึกษาที่มากขึ้น เพื่อได้นำความรู้นำมาพัฒนาตนเองและพัฒนาอาชีพให้มีความหลากหลายมากขึ้นใน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนอุรักลาโว้ย เกาะภูเก็ต ตำบลรัชฎา อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต”
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอุรักลาโว้ยในประเทศไทย”

เอกสารอ้างอิง

- บวร แก้วราช . (2553). *การใช้อิทธิบาท 4 ในงานที่ทำของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2529). *กระบวนการและวิชาการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รัชดา.
- ปิ่น มุฑกันต์. (2535). *มงคลชีวิต 2*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหากุฏราชวิทยาลัย.
- พระเทพวิสุทธินญาณ. (2538). *อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่1 พิมพ์ครั้งที่ 5*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม พิมพ์ครั้งที่ 8*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มารยาท โยทงยศ และปราณี สวัสดิสรพ์. (12 กรกฎาคม 2556). เข้าถึงได้จาก การกำหนด
ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย: <http://research.bu.ac.th/knowledge/kn46/Samplesize.pdf>